
Lakivaliokunnalle 22.9.2022

Asia: HE 98/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimuusrekisterilaiksi

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle avoimuusrekisterilaiksi. Pidämme tärkeänä, että avoimuusrekisterin säätäminen kirjattiin Sanna Marinin hallitusohjelmaan. Lisäksi on tärkeää, että valmistelun pohjana on toiminut parlamentaarisen ohjausryhmän sekä asiantuntijatyöryhmän mietintö, joka on mahdollistanut perusteellisen punninnan lain sisällön sekä toteuttamismallien osalta soveltamisalan laajuutta koskien. Parlamentaarinen ohjausryhmä katsoi, että hallituksen esitykseen valittavan mallin valinta on syytä tehdä jatkovalmistelussa valtioneuvostossa. Tässä lausunnossa keskitytään käsittelemään lopullisen esityksen toteuttamismallia, joka on laajuudeltaan rajatumpi kuin mitä vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ja monet parlamentaarisen ohjausryhmän ja työryhmän mietintöluonnoksen lausuntokierroksella kuulemista asiantuntijoista suosittavat.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä näkee avoimuusrekisterin säätämisen tärkeänä askeleena kohti yhä avoimempaa ja läpinäkyvämpää hallintoa ja demokraattista päätöksentekoa. Suomessa ei ole vielä säädetty erillisestä lobbauslainsäädännöstä tai yhteisestä edunvalvontatavasta. Lakisäateinen lobbausrekisteri on jo voimassa useassa EU-maassa, minkä lisäksi vapaaehtoisia rekistereitä ja aktiivista keskustelua rekisterin luomisesta meneillään monissa maissa. On siis tärkeää, että Suomi jatkaa jouhevaa ja laadukasta etenemistä avoimuusrekisterin säätämistyössä.

Soveltamisalaa koskien vasemmistoliiton eduskuntaryhmä näkee tärkeänä, että nyt luotavasta rekisteristä säädettäessä keskitytään rekisterin tavoitteiden täyttämiseen parhaalla mahdollisella tavalla toisaalta ylisääntely välttämällä. Avoimuusrekisterin tavoite on auttaa kansalaisia ja vaikuttamistoiminnan kohteita saamaan tietoa valtion tason päättäjiin vaikuttavista toimijoista ja auttaa näin arvioimaan päätösten syntyä ja niiden taustalla olevia intressejä. On siis huolehdittava siitä, että tavoite vaikuttamisen avoimuuden ja näkyvyydestä edistyy, kuitenkin huolehtimalla siitä, ettei tavoite peity tarpeettoman raskaan byrokratian alle. Laki, sen soveltamisala mukaan lukien, tulee siis olla mahdollisimman selkeä ja riittävän kattava.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on lausunut soveltamisalan laajuutta koskien jo aiemmin, että lain soveltamisalan olisi perustelua ulottua sekä eduskuntaan, ministeriöihin että valtion virastoihin. Ryhmän kanta on linjattu lausunnossa koskien parlamentaarisen ohjausryhmän sekä asiantuntijatyöryhmän mietintöä.

Esityksessä valittu rajattu toteuttamismalli, jossa avoimuusrekisteri koskisi vain eduskuntaa ja ministeriöitä on vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mukaan liian suppea. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä kannattaa laajempaa soveltamisalaa julkisen päätöksenteon aidon avoimuuden, läpinäkyvyyden ja luotettavuuden kattavuuden varmistamiseksi, kuitenkin niin, että vältetään ylisääntelyä. Lain voimaantulon jälkeisen seurannan tulisi sisältää tarvearviointia lain soveltamisalan laajentamisesta niin kunta- kuin alueelliselle päätäntätasolle.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä pitää tervetulleena, että esityksessä on tarkennettu pienimuotoisen ja satunnaisen vaikuttamistoiminnan säännöksiä. Näin laki huomioi, että rekisteriä sovelletaan vain ammattimaiseen vaikuttamiseen eikä esimerkiksi ruohonjuuritason kansalaistoimintaan tai asiantuntijakuulemisiin. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä näkee, että lain voimaantulon jälkeen seurannassa on tärkeää arvioida yhdessä kansalaisjärjestöjen ja ruohonjuuritason toimijoiden kanssa lain toimivuutta, niin että arvioinnissa varmistetaan, ettei laista ole syntynyt kohtuutonta hallinnollista taakkaa. Kansalaisten, päättäjien, virkamiesten ja lainvalmistelijoiden vuoropuhelu tulee turvata, eikä rekisterin käyttöönotto edes välillisesti saa vaikeuttaa tiedonkulkua tai kansalaisten osallistumista päätöksentekoon.